

Italijos lietuviai narplioja painų istorinį detektyvą: kas nutiko prieš šimtą metų ir lėmė bendruomenės įkūrimą?

Italijos lietuvių bendruomenė pradėjo ambicingą istorinį projektą, skirtą surinkti ir išsaugoti informaciją apie savo ištakas, siekiančias net 1926 metus. Ši iniciatyva, prasidėjusi Romoje ir apjungusi aktyvius lietuvius iš įvairių Italijos regionų bei Lietuvos, siekia atrasti istorinę informaciją ir visuomenei pristatyti 1926 m. Romoje įkurtos lietuvių draugijos „Lithuania“ veiklą. Metų pradžioje suburta darbo grupė aktyviai ieško, renka ir sistemina su bendruomenės šaknimis susijusią medžiagą. Surinktą istorinį palikimą planuojama pristatyti jau šį rudenį Benevente vyksiančiame Italijos lietuvių suvažiavime. Nuolat auganti entuziastų grupė viliasi, kad ši iniciatyva gali virsti knyga, paroda ar net dokumentiniu filmu.

Ana Vengrovskaja

ITLIETUVIAI.IT

Istorijos ištakos

2022 m. spalį Emilijos-Romanijos regiono kalnuose esančiame Bardžio (it. Bardi) miestelyje, šeštojo kasmetinio Italijos lietuvių suvažiavimo metu, buvo [paminėtas bendruomenės įkūrimo 70-metis](#). Manyta, kad bendruomenės pradžia yra 1952-iejai, kai buvo išrinkta bendruomenės taryba ir jos pirmininku paskirtas monsinjoras Vincas Mincevičius, vadovavęs jai iki pat mirties, net penkis

dešimtmečius.

Vis dėlto bendruomenės statute, priimtame 1954 m., atsispindi kur kas ilgesnė organizuotos bendruomenės istorija. Statuto bendruose nuostatuose, pirmajame punkte nurodoma, kad „Italijos lietuvių bendruomenė (ILB) yra tęsinys anksčiau Italijoje veikusios draugijos „Lituania“. Tas pats atkartojama ir 2003 m. priimtame, metus prieš tai atkurtos bendruomenės statute: „Via Casalmonferrato 20, 00182 Roma, įsteigiama „Italijos Lietuvių Bendruomenės“ asociacija (itališkai *Comunità Lituana in Italia*) yra egzistavusios asociacijos „Lituania“ tęsėja“. Tai - vieni iš nedaugelio draugijos vardo paminėjimų dokumentuose.

Italijos lietuvių draugijos spaudas | S. A. Kubiliaus archyvo nuotr.

Kas gi ta primiršta draugija Lit(h)uania ir kodėl apie ją tiek mažai žinių? Atsakymo į šį painų klausimą ieškoti nutarė pirmasis 2002 m. atkurtos Italijos lietuvių

bendruomenės pirmininkas, keturis dešimtmečius Vatikano radijo Lietuvos redakcijoje dirbantis žurnalistas Saulius Augustinas Kubilius. O pradėti tyrimą jį pastūmėjo gana netikėta priežastis.

Netikėti istoriniai atradimai

Australijoje gimęs, bet didžiąją dalį gyvenimo Italijoje praleidęs S. A. Kubilius su ITLIETUVIAI.IT naujienų portalu pasidalino savo patirtimi apie draugijos „Lithuania“ atradimą ir istorijos tyrinėjimo motyvus. Jis pasakoja, kad apie Romoje kadaise egzistavusią Italijoje gyvenančių lietuvių draugiją „Lithuania“ sužinojo iš aukščiau minėto Italijos lietuvių bendruomenės statuto nuorašo, kurį jam įteikė iškilusis Lietuvos diplomatas, kultūros veikėjas ir pirmasis atkurtos nepriklausomos Lietuvos ambasadorius prie Šventojo Sosto bei Maltos ordino Kazys Lozoraitis (1929–2007).

„Pirmąjį kartą sužinojau apie Romoje kadaise egzistavusią Italijoje gyvenančių lietuvių draugiją „Lithuania“ ne gyvu žodžiu, o iš teksto – iš Italijos Lietuvių Bendruomenės statuto. Man jo nuorašą įteikė Kazys Lozoraitis netrukus po to, kai 2002 m. buvau išrinktas pirmininku ir suformavau pirmąją šešių asmenų valdybą.

S. A. Kubilius draugijos „Lithuania“ šimtmečio minėjimo renginyje Romoje 2026

m. vasario 16 d. | S. Šilingytės nuotr.

Kai po kelių mėnesių atkuriamajame suvažiavime svarstėme dėl naujojo statuto ir jį priėmėme balsuodami atskirai už kiekvieną pastraipą, beje, palygindami tekstą su tuo, kas buvo įrašyta į senąjį statutą, atkreipėme dėmesį į draugijos paminėjimą pirmojoje pastraipoje. Kadangi mūsų naujosios bendruomenės (ITLB) tikslai daugmaž sutapo su senosios bendruomenės (ILB), nutarėme, kad ankstesnės bendruomenės pavyzdžiu ir mes, dėl istorinio teisingumo ir išlaikydami tęstinumą, save laikysime minėtosios draugijos „Lithuania“ tęsėjais“, – prisimena S. A. Kubilius.

Tačiau tuo metu, anot jo, apie draugijos istoriją, įsikūrimą, veiklą, lyderius ir narius nebuvo žinoma beveik nieko. Kazys Lozoraitis, nuoširdžiai rėmęs pastangas atkurti bendruomenę ir buvęs vienas iš paskutiniųjų gyvų senosios bendruomenės narių, turėjo labai miglotus prisiminimus apie draugiją „Lithuania“, nes jai sustabdžius veiklą 1946 m., jis dar buvo paauglys.

Postūmį tirti draugijos „Lithuania“ istoriją davė prieš porą metų S. A. Kubiliui iš Klaipėdos atkeliavęs klausimas. Žmogus ieškojo savo pro dėdės Juozo Macevičiaus kapo Romoje. Šis prašymas tapo iššūkiu, paskatinusiu giliau pasidomėti J. Macevičiaus (1898-apie 1965?) biografija.

„Prašymas gerokai suglumino, nes mano sudarytame Romoje per maždaug pastarąjį šimtmetį gyvenusių ir miesto kapinėse palaidotų mūsų tautiečių kapaviečių sąrašė nebuvo J. Macevičiaus. Todėl jo giminaičio prašymą priėmiau kaip iššūkį. Pasigilinęs į J. Macevičiaus, buvusio Lietuvos kariuomenės karininko (vyr. leitenantas 1919 m.), dailininko ir diplomato gyvenimo biografiją, sužinojau apie J. Macevičiaus nuopelnus atstovaujant Lietuvos interesams Vatikane, už ką jis sumokėjo labai brangiai – buvo, rodos, visai nepelnytai Vatikane paskelbtas nepageidaujamu asmeniu“, – pasakoja S. A. Kubilius.

Lietuvos reikalų prie Šventojo Sosto
laikinasis patikėtinis 1924–1925 m.
dailininkas Juozas Macevičius.

Juozas Macevičius | Nuotrauka iš Algimanto Kasparavičiaus knygos „Tarp politikos ir diplomatijos. Šventasis Sostas ir Lietuvos Respublika“

Žurnalistui pavyko sužinoti, kad Juozas Macevičius gyveno Romoje nuo 1921 m., kai buvo URM įdarbintas sekretoriumi pasiuntinybėje prie Šventojo Sosto, o nuo 1924 m. ėjo reikalų patikėtinio pareigas.

„Kai Lietuvos ir Vatikano krizė dėl Vilniaus krašto pasiekė apogėjų, 1925 m. Lietuva jį atšaukė iš diplomatinių pareigų Romoje. Tačiau J. Macevičius nesugrįžo į Lietuvą, o nusprendė su žmona pasilikti Italijoje. Tik visai neseniai, eilinį kartą gilindamasis į Lietuvai priklausiusio pasiuntinybės pastato „Villa Lituania“ (via Nomentana 116) istoriją, užtikau žinią apie tai, kad Italijoje rezidavusių lietuvių draugija „Lithuania“ įsikūrė Romoje 1926 m. vasario 14 d. ir kad pirmasis jos pirmininkas – J. Macevičius. Beje, Juozas Macevičius palaidotas Romos Prima Porta kapinėse“, – apie atlikto tyrimo rezultatus pasakoja S. A. Kubilius.

Jubiliejiniai metai

Taip netikėtai 2026-ieji Italijos lietuvių bendruomenei tapo išpūdingu – 100 metų – jubiliejaus metais. Dar 2025 m. pabaigoje S. A. Kubilius susisiekė su Lacijaus lietuvių regiono bendruomene, kuri operatyviai sureagavo: 2026 m. vasario 14 dieną, praėjus lygiai 100 metų nuo draugijos „Lithuania“ įkūrimo, Lietuvos

Respublikos ambasadoje Romoje buvo surengta šventė, skirta Vasario 16-ajai ir Italijos lietuvių draugijos „Lithuania“ įkūrimo šimtmečiui paminėti. Renginio metu S. A. Kubilius skaitė pranešimą apie draugijos ištakas, paremtą jo paties surinkta informacija. Plačiau apie pranešimą ir renginį Romoje galite susipažinti [šiam straipsnyje](#).

Artėjantį savaitgalį ypatinga sukaktis bus paminėta ir Sardinijos lietuvių bendruomenėje. Kovo 29 d. Kaljaryje vyks 11-asis lietuviškas Verbų Sekmadienis. Renginyje dalyvaus neeilinis svečias - Don Francesco Murana, ilgamečio Italijos lietuvių bendruomenės pirmininko monsinjoro Vinco Mincevičiaus bičiulis, kolega ir jo asmeninio archyvo sergėtojas. Viliamasi, kad dvasininkas turės daugiau informacijos, o galbūt net archyvinių dokumentų apie „Lithuania“ draugiją.

Kvietimas į renginį Kaljaryje | Sardinijos lietuvių bendruomenės nuotr.

Italijos lietuvių bendruomenės (ITLB) pirmininkė Dalia Martusevičiūtė kviečia visas Italijos lietuvių bendruomenės apylinkes prisidėti prie šios istorinės sukakties paminėjimo ir įtraukti ją į savo organizuojamų renginių programą.

„Lietuvių draugijos „Lithuania“ įkūrimas Romoje prieš šimtą metų yra svarbus

istorinis momentas visai lietuvių diasporai Italijoje ir pasaulyje. Tai buvo viena pirmųjų organizacijų, telkusių lietuvius Italijoje – studentus, kunigus, diplomatus – ir padėjusių puoselėti lietuvišką tapatybę bei ryšį su Lietuva. Ši sukaktis kviečia mus atsigręžti į savo bendruomenės ištakas ir geriau pažinti šį svarbų mūsų istorinės tapatybės laikotarpį“, – sako Veneto lietuvė.

Minėdami „Lithuania“ įkūrimo šimtmetį savo renginiuose galite naudotis [šiais](https://www.itlietuviai.it) ITLIETUVIAI.IT video rubrikos kūrėjos Margaritos Bareikytės sukurtais vizualais (jų pagrindas – „Lithuania“ draugijos antspaudas).

Draugijos šimtmečiui sukurtas logo | M. Bareikytės nuotr.

Draugijos šimtmečiui sukurtas el. parašas | M. Bareikytės nuotr.

Paieškų mastai ir kvietimas prisidėti

S. A. Kubiliaus siūlymu metų pradžioje buvo sukurta iniciatyvinė grupė, jungianti Italijos lietuvius ne tik iš Romos, bet ir Veneto, Sardinijos bei Lietuvos. Ši istorijos entuziastų grupė virtualiai susitinka maždaug kartą per mėnesį, aktyviai ieško, renka ir sistemina su bendruomenės šaknimis susijusią medžiagą. Surinktą istorinį palikimą planuojama pristatyti jau šį rudenį Benevente vyksiančiame jubiliejiname dešimtajame Italijos lietuvių bendruomenės suvažiavime. Grupės nariai viliasi, kad ši iniciatyva gali virsti knyga, paroda ar net dokumentiniu filmu.

Istorinių pėdsakų ieškoma plačiai: nuo Šv. Kazimiero kolegijos Romoje, saleziečių archyvų Turine, Lietuvos ir pasaulio bibliotekų bei archyvų, iki diasporos laikraščių ir asmeninių šeimų albumų. Visgi svarbiausia grandis šiose paieškose yra patys žmonės – šiuo metu grupei labai trūksta papildomų rankų.

Būtent dėl to Italijos lietuvių bendruomenė ir iniciatyvinė grupė kreipiasi į visus lietuvius šalyje ir užsienyje, prašydama pagalbos ieškant informacijos. Labiausiai laukiama:

- * Istorinių dokumentų apie Italijos lietuvių veiklą, ypač 1926-1946 metais;
- * Bet kokios informacijos apie draugijos „Lithuania“ steigėjus ir vadovus. Tarp draugijos vadovų buvo: jos steigėjas ir pirmasis pirmininkas Juozas Macevičius, kun. Kazimieras Rėklaitis MIC, Antanas Ereminas, Kazimieras Graužinis, Laimutė Šlapelytė Graužinienė, Vincenta Matulaitytė Lozoraitienė, Kazys Gabriūnas, kun. Viktoras Pavalkis (pirmininkų sąrašas tikslinamas), pagrindinis rėmėjas ir globėjas – Lietuvos nepaprastasis pasiuntinys ir įgaliotasis ministras Italijoje Valdemaras Vytautas Čarneckis;

Vasario 16-osios minėjimas Šv. Kazimiero kolegijoje Romoje 1951 m. Iš kairės: 1 – prof. Turchi, 2 – kunigas Vincas Mincevičius, 3 – Juozas Macevičius, 4 – Lietuvos diplomatinės veiklos albumas Nr. 18. Nuotrauką saugo Lietuvos centrinis valstybės archyvas.

- * 1926-1946 m. laikotarpio nuotraukų iš renginių, susitikimų ar studijų Romoje;
- * Užsienyje gyvenusių lietuvių laiškų, spaudos leidinių (ypač susijusių su bendrijos nariais, kun. V. Mincevičiumi, Lozoraičių šeima ar senąja išėivija tarpukario metais, ne tik Italijoje, bet ir pasaulyje);

* Informacijos apie ilgamečius Italijos lietuvių bendruomenės narius, amžininkus ar jų palikuonis, kurie galėtų pasidalinti savo prisiminimais ar sutiktų duoti interviu;

* Kita aktuali informacija.

Kiekviena, net ir mažiausia detalė, gali būti be galo vertinga, padedanti atkurti trūkstamą istorijos dėlionės dalį. Visi, turintys informacijos, dokumentų, nuotraukų ar norintys prisidėti prie istorinės paieškos komandos, kviečiami kreiptis žinute el. paštu itlietuviai@gmail.com arba Italijos lietuvių bendruomenės Facebook paskyroje.

ITLB pirmininkė tikisi, kad bendromis jėgomis bendruomenei pavyks surasti visą įmanomą istorinę medžiagą ir taip prisidėti prie atminties įprasminimo.

„Deja, apie istorinę „Lithuania“ draugiją vis dar žinome palyginti nedaug, nors ji gyvavo kartu su Lietuvos valstybės atkūrimo dvasia ir idėjomis. Lietuvos okupacijos metais šis trapus istorinis palikimas patyrė didelį smūgį, todėl šiandien siekiame bendromis pastangomis surinkti išlikusius liudijimus ir sugrąžinti šiai istorinei atminčiai deramą vietą. Tikiu, kad sujungę bendruomenės narių žinias, archyvus ir patirtis galime padaryti labai daug. Kviečiame visas Italijos lietuvių bendruomenės apylinkes renginiuose paminėti šią sukaktį ir prisidėti prie bendros iniciatyvos rinkti istorinius liudijimus, nuotraukas, dokumentus ar prisiminimus, susijusius su XX amžiaus lietuvių veikla Italijoje,“ - ragina Italijos lietuvių bendruomenės pirmininkė D. Martusevičiūtė.

Straipsnis parengtas pagal Medijų rėmimo fondo finansuojamą projektą „Italijos lietuvių bendruomenės ir Lietuvos reprezentacija ITLIETUVIAI.IT naujienų portale“